

Prediction of Psychological Well-Being Based on Brain-Behavioral Systems and Through Self-Acceptance in Retired Military Personnel

Samira Saeedi¹ | Azam Taheri² | Farahnaz Akbari³ | Maryam Mohseni⁴

Abstract

Objective: The present study was conducted with the aim of investigating the role of brain-behavioral systems and through self-acceptance in predicting the psychological well-being of retired military personnel.

Method: In this research, 210 retired military personnel from Karaj city were selected by available sampling method and the subjects were evaluated by Riff's psychological well-being (1988), Chamberlain and Hoga's unconditional self-acceptance questionnaire (2001) and Carver's questionnaire of behavioral brain systems or inhibition/behavioral activation. and White (1994) were reviewed. The data were analyzed using statistical methods of correlation coefficient and path analysis by version 23 of SPSS and AMOS software.

Findings: The findings showed positive and significant relationship between psychological well-being and behavioral activation system ($r=0.477$) and unconditional acceptance ($r=0.623$) and correlation between psychological well-being and behavioral inhibition system ($r=0.417$). And conditional acceptance ($r=0.542$) is negative and significant. To investigate the mediating role of self-acceptance in the relationship between behavioral brain systems and psychological well-being, using path analysis and the unique contribution of two mediating variables were calculated with the Sobel test. The results showed that self-acceptance (unconditional acceptance and conditional acceptance) play a mediating role in the relationship between behavioral brain systems and psychological well-being.

Conclusion: Based on this, it can be concluded that the variables of behavioral brain systems and self-acceptance play a role in the psychological well-being of retired soldiers.

Keywords: Psychological Well-Being, Brain-Behavioral Systems, Self-Acceptance.

51

Vol. 13
Autumn 2022

Research Paper

Received:
12 March 2022
Accepted:
1 May 2022
P.P: 67-80

ISSN: 2588-5162
E-ISSN: 2645-517x

DOR: 20.1001.1.25885162.1401.13.51.4.2

1. Corresponding author: senior student of personality psychology, Faculty of Psychology, Islamic Azad University, Karaj Branch, Iran. Samirasaeeedi1370@gmail.com

2. Masters in Personality Psychology, Tehran Azad University of Research Sciences

Farah Naz Akbari: Master of Clinical Psychology, Islamic Azad University, Sari Branch, Sari, Iran.

3. Master of Clinical Psychology, Sari Branch, Islamic Azad University, Sari, Iran.

4. Master of Clinical Psychology, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Islamic Azad University, Sari Sari branch. Iran.

پیش‌بینی بهزیستی روانشناختی بر اساس سیستم‌های مغزی رفتاری و به واسطه پذیرش خود در نظامیان بازنشسته

سمیرا سعیدی^۱ | اعظم طاهری^۲ | فرح ناز اکبری^۳ | مریم محسنی^۴

چکیده

هدف: پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش سیستم‌های مغزی رفتاری و به‌واسطه پذیرش خود در پیش‌بینی بهزیستی روانشناختی نظامیان بازنشسته انجام شد.

روش: در این پژوهش ۲۱۰ نظامی بازنشسته شهر کرج به روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شدند و آزمودنی‌ها از طریق بهزیستی روانشناختی ریف (۱۹۸۸)، پرسش‌نامه پذیرش بی‌قید و شرط خود چمبرلین و هاگا (۲۰۰۱) و پرسش‌نامه سیستم‌های مغزی رفتاری یا بازداری/فعال‌سازی رفتاری کارور و وایت (۱۹۹۴) بررسی شدند. داده‌ها با استفاده از روش‌های آماری ضریب همبستگی و تحلیل مسیر توسط نسخه ۲۳ نرم‌افزار SPSS و AMOS تحلیل شدند.

یافته‌ها: یافته‌ها نشان داد رابطه بهزیستی روانشناختی با سیستم فعال‌سازی رفتاری ($F=0/477$) و پذیرش بی‌قید و شرط ($F=0/623$) مثبت و معنادار و همبستگی بهزیستی روانشناختی با سیستم بازداری رفتاری ($F=0/417$) و پذیرش مشروط ($F=-0/542$) منفی و معنادار است. برای بررسی نقش واسطه‌ای پذیرش خود در رابطه بین سیستم‌های مغزی رفتاری و بهزیستی روانشناختی، از تحلیل مسیر استفاده و سهم منحصربه‌فرد دو متغیر میانجی، با آزمون سوئیل محاسبه شد. نتایج نشان داد پذیرش خود (پذیرش بی‌قید و شرط و پذیرش مشروط) در رابطه بین سیستم‌های مغزی رفتاری و بهزیستی روانشناختی نقش واسطه‌ای دارند. نتیجه‌گیری: بر این اساس می‌توان نتیجه گرفت متغیرهای سیستم‌های مغزی رفتاری و پذیرش خود در بهزیستی روانشناختی نظامیان بازنشسته نقش دارند. **کلیدواژه‌ها:** بهزیستی روانشناختی؛ سیستم‌های مغزی رفتاری؛ پذیرش خود.

DOR: 20.1001.1.25885162.1401.13.51.4.2

۱. دانشجوی ارشد روانشناسی شخصیت، دانشکده روان‌شناسی، واحد کرج، دانشگاه آزاد اسلامی، ایران. Samirasaeedi1370@gmail.com
۲. کارشناسی ارشد روانشناسی شخصیت، دانشگاه آزاد علوم تحقیقات، تهران، ایران.
۳. کارشناسی ارشد روانشناسی بالینی، واحد ساری، دانشگاه آزاد اسلامی، ساری، ایران.
۴. کارشناس ارشد روانشناسی بالینی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، واحد ساری، دانشگاه آزاد اسلامی، ساری، ایران.

مقدمه

فرآیند بازنشستگی اگرچه یک روند طبیعی وابسته به تغییرات زمانی است؛ اما عوامل تأثیرگذار بسیاری بر نحوه مقابله با آن‌ها در چگونگی طی این مسیر ایفای نقش می‌کنند که شناسایی آن‌ها در راستای ارتقای کیفیت زندگی ضروری است (امینی، شیروانی و بازگیر، ۱۳۹۹)؛ لذا باید پذیرفت که بازنشستگی می‌تواند یک فرد بالغ سالم را به فردی ضعیف با کاهش سلامت روانی و فیزیکی تبدیل کند (گودرز و وحدانی‌نیا، ۱۳۹۸).

امروزه در بیان سلامت تنها بیمار نبودن یا نداشتن مشکلات در خانواده تأکید نمی‌شود؛ بلکه بر قدرت مقابله با مشکلات شخصی یا اجتماعی گوناگون در بهزیستی تأکید می‌شود. بهزیستی را می‌توان به‌عنوان نتیجه تعادل بین انتظارات فرد و دستاوردهای او در حوزه‌های مختلف عمل انسان؛ مانند کار، خانواده، بهداشت، شرایط مادی زندگی و روابط میان‌فردی و عاطفی دانست (چمنی قلندری، باباپور خیرالدین، تاری برازین و پیری، ۱۳۹۸). بهزیستی روان‌شناختی تحت تأثیر ماهیت تجارب ذهنی شخصی قرار دارد و به جنبه‌های مختلف عملکرد جسمی، روانی و اجتماعی مربوط می‌شود (فرنام، حیدری، ۱۳۹۸). اهمیت بهزیستی روان‌شناختی برای انسان در هر جایگاه و شغلی، بر کسی پوشیده نیست و این اهمیت در مشاغل نظیر نیروهای نظامی، بیشتر از سایر مشاغل احساس می‌شود. پژوهش‌ها گرایش به اختلالات روان‌شناختی را در نظامیان و خانواده‌های‌شان، ۳ تا ۱۵ درصد گزارش کرده‌اند که این میزان نسبت به خانواده‌های غیرنظامی به‌صورت معناداری بالاتر گزارش شده است (حاتمی، ۱۳۹۶). مطالعات موجود پیرامون ارتباط بین سازه‌های روان‌شناختی با بهزیستی، بر روی چندین مورد تمرکز دارند؛ نخست روابط نظری؛ مانند مؤلفه‌های زیستی (سیستم‌های فعال‌ساز و بازداری رفتاری) و انتقال‌دهنده‌های عصبی (دوپامین و سروتونین)، دوم سازه‌های شخصیتی، سوم ژن‌های مشابه مسئول که بروز صفات بهزیستی بوده و ثبات آن‌ها در طول زمان و چهارم، رویدادهای خاصی در زندگی که موجب شادی و لذت و درنهایت بهزیستی می‌شود (امیری و سپهریان‌آذر، ۱۳۹۶).

نظام انگیزشی پاداش و فعالیت آن، با حالات عاطفی مثبت و فعالیت نظام انگیزشی تنبیه، با حالات عاطفی منفی همراه است. براساس نظریه گری، محرک‌هایی که قبل از وقوع یک پاداش

می آیند، ظرفیت فعال سازی مکانیزم مغزی پاداش را به دست می آورند و هر چه این محرک ها، از لحاظ زمانی به محرک ذاتی پاداش نزدیک تر باشند، ظرفیت کسب شده قوی تر خواهد بود. مکانیزم پاداش از طریق ارتباطاتی که با سیستم حرکتی دارد (یعنی بخش هایی از مغز که فرمان ها را به اندام ها ارسال می کند)، در جهت پیشینه ساختن این تحریک های پاداش دهنده، شرطی عمل می کند (استورم، بولی و ویلکه^۱، ۲۰۱۷). این سیستم ها به مجموعه های جداگانه ای از رویدادهای تقویت کننده^۲ با انواع خاصی از رفتار پاسخ می دهند و به وسیله مجموعه جداگانه ای از ساختارهای مغزی به هم مرتبط، اطلاعات خاصی را پردازش می کنند. هم چنین بنابر نظریه حساسیت به تقویت گری^۳، دو سیستم اصلی در تنظیم رفتار آدمی موثر است؛ یکی از این سیستم ها، سیستم بازداری رفتاری^۴ و سیستم دیگر، سیستم فعال سازی رفتاری^۵ است (سیرانو - ایبانیز^۶، ۲۰۱۸). واکنش سیستم بازداری رفتاری در پاسخ به نشانه های تنبیه، نشانه های ناکام کننده فقدان پاداش^۷ و بروز تعارض حساس بوده و خروجی این سیستم، برانگیختگی، اجتناب منفعل^۸، اضطراب^۹ و بازداری است. فعالیت این سیستم موجب تجربه احساساتی هم چون ترس^{۱۰}، ناکامی و غم و فعالیت سیستم فعال سازی رفتاری، موجب حرکت به سوی هدف، پاسخ دهی نسبت به محرک های^{۱۱} پاداش دهنده و فرار از تنبیه می شود و تجربه عواطف مثبتی هم چون امیدواری^{۱۲}، شادمانی^{۱۳} و سرخوشی را به دنبال دارد (جنسن، اید و دی^{۱۴}، ۲۰۱۶). امیری و سسپهریان آذر (۱۳۹۶) بین مقیاس بازداری رفتاری با بهزیستی روان شناختی، هم بستگی مثبت معناداری را گزارش کردند؛ هم چنین پژوهش پورمحمد رضا تجریشی و میرزمانی بافقی (۱۳۹۲) نشان داد بین فعالیت سیستم مغزی - رفتاری با حمایت اجتماعی و افسردگی، رابطه معناداری وجود دارد و شاهنده و آقا یوسفی (۱۳۹۱) بین دو

1. Storm, Boly & Wilke
2. Reinforcement
3. Gary's Reinforcement Sensitivity Theory
4. Behavioral Inhibition System (BIS)
5. Behavioral Activation System (BAS)
6. Serrano-Ibáñez
7. Reward
8. Passive Avoidance
9. Anxiety
10. Fear
11. Stimulants
12. Hopeful
13. Happiness
14. Jensen, Ehde & Day

گروه در دو سیستم فعال‌ساز رفتاری و بازداری با اضطراب، رابطه منفی را نشان دادند. دنیل و همکاران (۲۰۱۲) نیز بین سیستم مغزی رفتاری با اضطراب و افسردگی، رابطه معناداری را گزارش کردند.

یکی از عوامل تأثیرگذار و تعیین‌کننده بهزیستی روان‌شناختی، که به اهمیت بعد روانی انسان اشاره دارد و در سال‌های اخیر مورد توجه بوده، پذیرش خود^۱ است. پذیرش خود شامل درک واقع‌بینانه ذهنی، آگاهی از نقاط قوت و ضعف خود و احساس منحصر به فرد بودن است (فراهانی، ۱۳۹۶). گرچه به گفته فروید، چیزی به نام «سلامت کامل روانی وجود ندارد»؛ اما می‌توان پذیرش خود را با سطوح بالای بهزیستی روانی مرتبط دانست (واسیل^۲، ۲۰۱۳). ادبیات پذیرش دو قلمرو از پذیرش خود را بیان کرده است که یکی شامل پذیرش خود و دیگری شامل پذیرش دیگران است (منیرپور، عطاری و ضرغام حاجبی، ۱۳۹۸) و پژوهش‌ها، پیوند و هم‌بستگی پذیرش خود و پذیرش دیگران را نشان داده‌اند (رحمانی، ۱۳۹۶). از نظر اسمیت، نولن - هوکسما، فردریکسون و لوفتاس^۳ (۲۰۰۲)، پذیرش خود عبارت است از درجه تصویب و تأیید و ارزشی که شخص برای خود احساس می‌کند یا قضاوتی که فرد درباره ارزش خود دارد. ارزیابی واقع‌بینانه و در عین حال ذهنی، از نقاط قوت و ضعف شخص شامل استعدادها، قابلیت‌ها و ارزش کلی شخص - که علی‌رغم کمبودها و صرف‌نظر از رفتارها و انتخاب‌های گذشته است - احساس رضایت از خود را در شخص ایجاد می‌کند (دورو^۴، ۲۰۱۶).

سیستم‌های فعال‌سازی و بازداری مغز، ظرفیت‌های پاسخ‌گویی شناختی و هیجانی مغز را دربردارد که این ظرفیت‌ها در سلامتی و ناسلامتی نظامیان باز نشده نقش ایفا می‌کند. از سویی احتمال دارد ظرفیت‌های روان‌شناختی درونی افراد از جمله پذیرش خود، در شدت پاسخ‌گویی به هیجانات مؤثر باشند. براساس این پیش‌فرض، پژوهش حاضر برای اولین بار با هدف پیش‌بینی بهزیستی روان‌شناختی براساس سیستم‌های مغزی رفتاری، به واسطه پذیرش خود در نظامیان بازنشسته انجام شد.

1. self-acceptance
2. Vasile
3. Smit, Nolen-Hoeksema, Fredrickson & Loftus.
4. Devereaux

روش

پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش سیستم‌های مغزی رفتاری و به‌واسطه پذیرش خود در پیش‌بینی بهزیستی روان‌شناختی نظامیان بازنشسته انجام شد. ۲۱۰ نظامی بازنشسته شهر کرج به روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب و آزمودنی‌ها از طریق بهزیستی روان‌شناختی ریف (۱۹۸۸)، پرسش‌نامه پذیرش بی‌قید و شرط خود چمبرلین و هاگا (۲۰۰۱) و پرسش‌نامه سیستم‌های مغزی رفتاری یا بازداری/فعال‌سازی رفتاری کارور و وایت (۱۹۹۴) بررسی شدند. در این پژوهش پس از تهیه چک‌لیست پرسش‌نامه‌ها، ۲۱۰ پرسش‌نامه بین بازنشستگان نیروهای مسلح توزیع و پس از جمع‌آوری، داده‌ها با استفاده از روش‌های آماری ضریب هم‌بستگی و تحلیل مسیر، توسط نسخه ۲۳ نرم‌افزار SPSS و AMOS تحلیل شدند. هم‌چنین به آزمودنی‌ها اطمینان داده شد که اطلاعات پرسش‌نامه‌ها محرمانه خواهد ماند و جز انجام امری پژوهشی، کاربرد دیگری نخواهد داشت.

ابزار اندازه‌گیری

بهزیستی روان‌شناختی: پرسش‌نامه بهزیستی روان‌شناختی^۱ توسط ریف^۲ (۱۹۸۸) با هدف سنجش بهزیستی روان‌شناختی افراد طراحی و تدوین شد که در سال (۲۰۰۲) مورد تجدیدنظر قرار گرفت. مقیاس بهزیستی روان‌شناختی فرم کوتاه شامل ۱۸ ماده برای سنجش ابعاد بهزیستی روان‌شناختی است که ابعاد و سؤالات مرتبط با هر بعد به این شرح است: پذیرش خود؛ ۵، ۲، ۱، ارتباط مثبت با دیگران؛ ۱۶، ۱۳، ۶، خودمختاری؛ ۱۸، ۱۷، ۱۵، تسلط بر محیط؛ ۹، ۸، ۴، هدف‌مندی در زندگی؛ ۱۰، ۷، ۳ و رشد شخصی؛ ۱۴، ۱۲، ۱۱ که براساس مقیاس هفت درجه‌ای (کاملاً مخالف = ۱ تا کاملاً موافق = ۷) نمره‌گذاری می‌شود. مجموع نمرات این ۶ عامل به‌عنوان نمره کلی بهزیستی روان‌شناختی محاسبه می‌شود. نمره بالاتر نشان‌دهنده بهزیستی روان‌شناختی بهتر است. از بین کل سؤالات، ۱۰ سؤال به‌صورت مستقیم و ۸ سؤال به شکل معکوس (۴، ۵، ۶، ۷، ۱۰، ۱۵، ۱۶) نمره‌گذاری می‌شوند. هم‌بستگی نسخه کوتاه مقیاس بهزیستی روان‌شناختی ریف با مقیاس

1. Being-Well Psychological of Scales

2. Ryff

اصلی، از ۰/۷۰ تا ۰/۸۹ در نوسان بوده است (ریف و سینگر^۱، ۲۰۰۶). در پژوهش خانجانی و همکاران (۱۳۹۳)، هم‌سانی درونی با استفاده از آلفای کرونباخ برای مؤلفه‌های پذیرش خود، تسلط محیطی، رابطه مثبت با دیگران، داشتن هدف در زندگی، رشد شخصی و استقلال (خودمختاری) به ترتیب برابر با ۰/۵۱، ۰/۷۶، ۰/۷۵، ۰/۵۲، ۰/۷۳ و ۰/۷۲ و برای کل مقیاس، ۰/۷۱ به دست آمد. هم‌سانی درونی مقیاس با توجه به ضریب آلفای کرونباخ در نمره کل مقیاس نیز تقریباً بالا گزارش شد.

شاخص پذیرش خود: پرسش‌نامه پذیرش بی‌قید و شرط خود^۲، توسط چمبرلین و هاگا^۳ (۲۰۰۱) طراحی شد. این پرسش‌نامه شامل ۲۰ عبارت و ۲ زیرمقیاس پذیرش بی‌قید و شرط و پذیرش مشروط خود دارد و برای گروه سنی ۱۴ سال و بالاتر قابل اجرا است. نمره‌گذاری با مقیاس لیکرت ۷ درجه‌ای محاسبه می‌شود. در این مقیاس گرفتن نمره بالا در ۹ عبارت نشان‌دهنده پذیرش بی‌قید و شرط خود است (دامنه نمرات از ۹ تا ۶۳) در حالی که ۱۱ مورد دیگر به صورت معکوس است، به طوری که نمره پایین‌تر نشان‌دهنده پذیرش مشروط خود است. چمبرلین و هاگا (۲۰۰۱)، آلفای کرونباخ را از طریق هم‌سانی درونی ۰/۷۲ گزارش کردند و پایایی این پرسش‌نامه در ایران با استفاده از روش آلفای کرونباخ، ۰/۶۸ به دست آمد. هم‌چنین پایایی آن از طریق دو نیمه کردن آزمون و با استفاده از روش تصویف اپیرمن - برون، ۰/۶۳ به دست آمد (کلانتری، ۱۳۹۲). در پژوهش حاضر، ضریب پایایی پرسش‌نامه پذیرش خود با روش آلفای کرونباخ، ۰/۸۲ به دست آمد.

پرسش‌نامه سیستم‌های مغزی رفتاری: پرسش‌نامه سیستم‌های مغزی رفتاری یا بازداری/فعال‌سازی رفتاری^۴ توسط کارور و وایت^۵ (۱۹۹۴) ساخته شد. این پرسش‌نامه شامل ۲۴ پرسش خودگزارشی و دو زیرمقیاس است؛ زیرمقیاس سیستم بازداری رفتاری^۶ و زیرمقیاس سیستم فعال‌ساز رفتاری^۷. در ذیل این دو زیرمقیاس توضیح داده شده‌اند:

1. Singer
2. Unconditional self-acceptance Questionnaire (USAQ)
3. Chamberlain & Haaga
4. behavioral avoidance/inhibition scales
5. Carver & White
6. behavioral inhibition system (BIS)
7. behavioral activation system (BAS)

زیرمقیاس BIS: این پرسش‌نامه شامل هفت آیتم است که حساسیت سیستم بازداری رفتاری یا پاسخ‌دهی به تهدید و احساس اضطراب هنگام رویارویی با نشانه‌های تهدید را اندازه می‌گیرد. زیرمقیاس BAS: سیزده آیتم دارد که حساسیت سیستم فعال‌ساز رفتار را می‌سنجد و خود، شامل سه زیرمقیاس دیگر است که عبارتند از: سائق (چهار آیتم)، پاسخ‌دهی به پاداش^۱ (پنج آیتم)، و جست‌وجوی سرگرمی (چهار آیتم). در جدول ۱، زیرمقیاس‌های این پرسش‌نامه و نیز شماره سؤالات مربوط به هر زیرمقیاس ارائه شده است:

جدول ۱: زیرمقیاس‌ها و شماره سؤالات مربوط به هر زیرمقیاس پرسش‌نامه سیستم‌های مغزی رفتاری

شماره سؤالات	زیرمقیاس
۲-۸-۱۳-۱۶-۱۹-۲۲-۲۴	زیرمقیاس BIS: ۱- حساسیت سیستم بازداری رفتاری یا پاسخ‌دهی به تهدید ۲- احساس اضطراب هنگام رویارویی با نشانه‌های تهدید
۳-۹-۱۲-۲۱	زیرمقیاس BAS
۴-۷-۱۴-۱۸-۲۳	۱- سائق (BAS-DR) ۲- پاسخ‌دهی به پاداش (BAS-RR)
۵-۱۰-۱۵-۲۰	۳- جست‌وجوی سرگرمی (BAS-FS)

آیتم‌ها روی یک مقیاس چهاردرجه‌ای (کاملاً موافقم تا کاملاً مخالفم) توسط آزمودنی رتبه‌بندی می‌شوند و نمره بین ۲۴ تا ۴۰؛ حساسیت کم سیستم، نمره بین ۴۰ تا ۶۰؛ حساسیت متوسط سیستم و نمره بالاتر از ۶۰، حساسیت زیاد سیستم را نشان می‌دهد. کارور و وایت (۱۹۹۴)، ثبات درونی زیرمقیاس سیستم بازداری رفتاری را ۰/۷۴ و ثبات درونی سیستم فعال‌ساز رفتاری را ۰/۷۱ گزارش کرده‌اند. خصوصیات روان‌سنجی نسخه فارسی این مقیاس در ایران توسط محمدی (۱۳۸۷) در دانشجویان شیرازی مطلوب گزارش شده است. وی اعتبار به روش بازآزمایی برای مقیاس سیستم فعال‌ساز رفتاری را ۰/۶۸ و برای زیرمقیاس سیستم بازداری رفتاری، ۰/۷۱ گزارش کرده است (محمدی، ۱۳۸۷). عبداللهی مجارشین (۱۳۸۵)، اعتبار این پرسش‌نامه را به روش بازآزمایی برای مقیاس سیستم فعال‌ساز رفتاری، ۰/۷۸ و برای زیرمقیاس سیستم بازداری رفتاری ۰/۸۱ گزارش کرده است. آلفای کرونباخ در پژوهش حاضر ۰/۶۷ به‌دست آمد.

1. Reward Responsiveness

یافته‌ها

پژوهش حاضر در یک نمونه ۲۱۰ نفری از نظامیان بازنشسته (میانگین ۶۷/۲۴ و انحراف معیار ۷/۲۹) انجام شد. در مجموع ۴۱ نفر دیپلم، ۸۵ نفر فوق دیپلم و ۸۴ نفر لیسانس داشتند. به منظور بررسی مفروضه نرمال بودن توزیع تک متغیر، مقادیر کشیدگی و چولگی و به منظور ارزیابی مفروضه هم خطی بودن، عامل تورم واریانس^۱ (VIF) و ضریب تحمل^۲ بررسی شد. بررسی داده‌های پژوهش حاضر نشان داد که ارزش‌های چولگی و کشیدگی آماری متغیرهای پژوهش حاضر بین ± 2 قرار دارد بنابراین، از این نظر داده‌ها به صورت مطلوب توزیع شده‌اند. هم‌چنین با توجه به ارزش عامل تورم واریانس که کمتر از ۱۰ و ضریب تحمل بالاتر از ۰/۱۰ است، هم خطی در متغیرهای پژوهش رخ نداده است. به منظور بررسی استقلال مشاهدات (استقلال مقادیر باقی‌مانده یا خطاها) از یکدیگر، از آزمون دوربین - واتسون (۱/۵۴۰) استفاده شد که حاکی از رعایت شدن مفروضه استقلال خطاهاست (جدول ۲). در جدول ۲، میانگین، انحراف معیار، چولگی و کشیدگی متغیرهای پژوهش گزارش شده است (جدول ۲).

جدول ۲: میانگین و انحراف معیار متغیرهای پژوهش

متغیر	میانگین	انحراف معیار	چولگی	کشیدگی	ضریب تحمل	VIF	دوربین - واتسون
بهزیستی روان‌شناختی	۷۲/۴۷	۲۱/۱۳۹	۱/۶۱۴	۱/۶۶۵	ملاک	ملاک	
سیستم فعال‌سازی رفتاری	۳۲/۵۵	۸/۳۸۵	-۰/۰۲۸	-۰/۶۹۷	۰/۸۳۱	۱/۲۰۳	۱/۵۴۰
سیستم بازداری رفتاری	۱۶/۴۲	۵/۴۵۴	۰/۲۴۷	-۰/۹۹۱	۰/۸۴	۱/۱۹	
پذیرش بی‌قید و شرط	۳۱/۳۳	۱۲/۹۰۹	۰/۴۹۱	-۰/۶۶۶	۰/۶۷۳	۱/۴۸۵	
پذیرش مشروط	۳۲/۷	۱۳/۴۷۲	۰/۳۸	-۰/۶۲۲	۰/۷۴۷	۱/۳۳۹	

هم‌بستگی بین متغیرهای پژوهش در جدول ۳ گزارش شده است.

1. variance inflation factor
2. tolerance

جدول ۳: هم‌بستگی بین متغیرهای پژوهش

متغیر	۱	۲	۳	۴	۵
بهبودی روان‌شناختی	۱				
سیستم فعال‌سازی رفتاری	۰/۴۷۷**	۱			
سیستم بازداری رفتاری	-۰/۴۱۷**	-۰/۱۱۳**	۱		
پذیرش بی‌قید و شرط	۰/۶۲۳**	۰/۴۰۹**	-۰/۳۱۴**	۱	
پذیرش مشروط	**	**	۳۶۱**	۴۴۵**	۱
	-۰/۵۴۲	-۰/۲۰۵	۰/	-۰/	

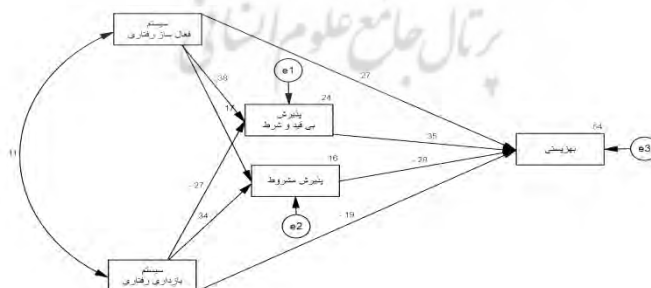
$p < ۰/۰۵$ **، $p < ۰/۰۱$ *

یافته‌ها نشان داد رابطه بهبودی روان‌شناختی با سیستم فعال‌سازی رفتاری ($r=۰/۴۷۷$) و پذیرش بی‌قید و شرط ($r=۰/۶۲۳$)، مثبت و در سطح $۰/۰۱$ درصد معنادار و هم‌بستگی بهبودی روان‌شناختی با سیستم بازداری رفتاری ($r=-۰/۴۱۷$) و پذیرش مشروط ($r=-۰/۵۴۲$)، منفی و در سطح $۰/۰۱$ درصد معنادار است.

برای بررسی نقش واسطه‌ای پذیرش خود در رابطه بین سیستم‌های مغزی رفتاری و بهبودی روان‌شناختی، از تحلیل مسیر استفاده و سهم منحصر به فرد دو متغیر میانجی، با آزمون سوبل (به صورت دستی) محاسبه شد. با توجه به اینکه هدف پژوهش تعیین برآزش مدل نبود، شاخص‌های برآزش گزارش نشدند. نتایج نشان داد پذیرش خود (پذیرش بی‌قید و شرط و پذیرش مشروط)، در رابطه بین سیستم‌های مغزی رفتاری و بهبودی روان‌شناختی نقش واسطه‌ای دارند. متغیرهای سیستم‌های مغزی رفتاری و پذیرش خود، ۵۴ درصد از واریانس بهبودی روان‌شناختی را تبیین می‌کنند. نتایج در جدول ۴ و شکل ۱ گزارش شده است.

جدول ۴: ضرایب مسیر مدل ساختاری

مقدار P	مقدار بحرانی	پارامتر استاندارد β	پارامتر b	مسیر
<۰/۰۱	۵/۲۰۳	۰/۲۶۲	۰/۶۶۱	سیستم فعال‌سازی ← بهزیستی
<۰/۰۱	-۳/۶۵۷	-۰/۱۸۳	-۰/۷۱۰	سیستم بازداری ← بهزیستی
<۰/۰۱	۶/۰۲۵	۰/۳۳۷	۰/۵۵۲	پذیرش بی‌قید و شرط ← بهزیستی
<۰/۰۱	-۵/۱۱۵	-۰/۲۷۲	-۰/۴۲۷	پذیرش مشروط ← بهزیستی
<۰/۰۱	۶/۲۴۱	۰/۳۷۹	۰/۵۸۳	سیستم فعال‌سازی ← پذیرش بی‌قید و شرط
<۰/۰۱	-۴/۴۷۰	-۰/۲۷۱	-۰/۶۴۲	سیستم بازداری ← پذیرش بی‌قید و شرط
<۰/۰۱	-۲/۶۰۷	-۰/۱۶۷	-۰/۲۶۸	سیستم فعال‌سازی ← پذیرش مشروط
<۰/۰۱	۵/۳۵۰	۰/۳۴۲	۰/۸۴۴	سیستم بازداری ← پذیرش مشروط
<۰/۰۱	۴/۳۰۶	۰/۱۲۷	۰/۳۲۱	سیستم فعال‌سازی ← پذیرش بی‌قید و شرط ← بهزیستی
<۰/۰۵	۲/۳۲۱	-۰/۰۴۵	-۰/۱۱۴	سیستم فعال‌سازی ← پذیرش مشروط ← بهزیستی
<۰/۰۱	۳/۵۷۸	-۰/۰۹۱	-۰/۳۵۴	سیستم بازداری ← پذیرش بی‌قید و شرط ← بهزیستی
<۰/۰۱	۳/۷۰۵	۰/۰۹۳	۰/۳۶۰	سیستم بازداری ← پذیرش مشروط ← بهزیستی

شکل ۱: مدل پژوهش در حالت ضرایب مسیر استاندارد شده

بحث و نتیجه گیری

مراقبت از سلامت روان سالمندان و به طور خاص، بازنشستگان نظامی اهمیت بالایی دارد؛ چراکه علاوه بر مسائل خاص همراه با دوران سالمندی، اشتغال در حرفه نظامی گری به عنوان کارگزار جنگ و بحران، با مسائل و مشقت‌هایی در دوران خدمت نظامیان همراه است که با آغاز دوران بازنشستگی ممکن است با خود، آثار و پیامدهای جسمی، روحی و روانی عدیده‌ای را همراه داشته باشد و این وضعیت، زمانی که بهیستی روان‌شناختی پایینی داشته باشند، زنگ خطر محسوب می‌شود. نظر به یافته‌های این مطالعه، پذیرش خود (پذیرش بی‌قید و شرط و پذیرش مشروط) در رابطه بین سیستم‌های مغزی رفتاری و بهیستی روان‌شناختی، نقش واسطه‌ای دارند. متغیرهای سیستم‌های مغزی رفتاری و پذیرش خود، ۵۴ درصد از واریانس بهیستی روان‌شناختی را تبیین می‌کنند.

فعالیت سیستم مغزی رفتاری، به مجموعه جداگانه‌ای از رویدادهای تقویت‌کننده با انواع خاصی از رفتار پاسخ می‌دهند و به وسیله مجموعه جداگانه‌ای از ساختارهای مغزی مرتبط به هم، اطلاعات خاصی را پردازش می‌کنند. یکی از این سیستم‌ها، سیستم بازداری رفتاری و سیستم دیگر، سیستم فعال‌سازی رفتاری است. نتایج این پژوهش نشان داد که این سیستم‌ها می‌توانند در سلامت روان و بهیستی روان‌شناختی، نقش بسزایی داشته باشند. این نتایج با یافته‌های امیری و سسپهریان آذر (۱۳۹۶)، پورمحمدرضاتجریشی و میرزمانی بافقی (۱۳۹۲)، شاهنده و آقاییوسفی (۱۳۹۱) و دنیل و همکاران (۲۰۱۲) هم‌سو است. همان‌گونه که جنسن، اید و دی (۱۰۱۶) عنوان کرده‌اند، سیستم بازداری رفتاری در پاسخ به نشانه‌های تنبیه، نشانه‌های ناکام‌کننده فقدان پاداش^۱ و بروز تعارض حساس بوده و موجب تجربه احساساتی هم‌چون ترس^۲، ناکامی و غم می‌شود؛ اما فعالیت سیستم فعال‌سازی رفتاری موجب حرکت به سوی هدف، پاسخ‌دهی نسبت به محرک‌های^۳ پاداش‌دهنده و فرار از تنبیه می‌شود و تجربه عواطف مثبتی هم‌چون امیدواری^۴، شادمانی^۵ و سرخوشی را به دنبال دارد. ازسویی بهیستی روان‌شناختی با مؤلفه‌هایی مانند شاکامی و امیدواری

1 Reward

2 Fear

3 Stimulants

4 Hopeful

5 Happiness

معنی می‌یابد و ترس، ناکامی و اندوه، از نشانه‌های ناسلامتی روانی‌اند؛ لذا با توجه به ماهیت سیستم فعال‌سازی و بازداری و پیامدهای این دو سیستم در بهزیستی روان‌شناختی بازنشستگان نظامی، به‌نظر منطقی می‌رسد که سیستم بازداری رفتاری، اثر منفی و مستقیم و سیستم فعال‌سازی رفتاری، اثر مثبت و مستقیم در بهزیستی روان‌شناختی بازنشستگان نظامی داشته باشد.

هم‌چنین نتایج نشان می‌دهند پذیرش بی‌قید و شرط خویش در ارتباط با سیستم فعال‌سازی و بهزیستی، نقش میانجی‌گری مثبت و پذیرش مشروط در ارتباط سیستم بازداری مغز و بهزیستی روان‌شناختی بازنشستگان نظامی، نقش میانجی‌گری منفی دارد. سیستم فعال‌سازی با توییت مثبت و پاداش همراه است و پذیرش بی‌قید و شرط با پذیرش و عدم قضاوت خود، می‌تواند به رابطه سیستم فعال‌سازی و بهزیستی قوت دهد. با این حال پذیرش مشروط، پذیرشی از جنس کنترل و قضاوت و تنبیه و با مکانیزم سیستم بازداری رفتاری هم‌سو است که می‌تواند توان سیستم فعال‌سازی رفتاری را در پیش‌بینی منفی بهزیستی روان‌شناختی افزایش دهد؛ لذا با توجه به ماهیت هم‌راستای سیستم فعال‌سازی رفتاری با پذیرش بی‌قید و شرط و از سوی دیگر هم‌راستایی پذیرش مشروط با سیستم بازداری مغز، به‌نظر منطقی می‌رسد که پذیرش خود، در ارتباط بین سیستم فعال‌سازی و بازداری مغز با بهزیستی روان‌شناختی بازنشستگان نظامی، نقش میانجی‌گری ایفا کند. درنهایت باید به این واقعیت توجه داشت که مسائل بازنشستگی به تمام افراد جامعه مرتبط می‌شود و این مسأله‌ای است که کمتر کسی از قبل، آن‌را احساس و درک می‌کند و به همین دلیل از آن غافل شده و کمتر به آن توجه شده است از این‌رو، همه نهادهای باید در زمینه ارتقای سطح سلامت، افزایش رضایت‌مندی و کاهش آسیب‌ها به فعالیت پردازند و در جهت پیش‌گیری یا کاهش اثرات آسیب روحی، روانی، اجتماعی و جسمی، سیاست‌گذاری‌های لازم انجام شود؛ لذا پیشنهاد می‌شود برای بهبود مسائل بازنشستگان نظامی به ارتقای بهزیستی روان‌شناختی در کنار مسائل جسمانی توجه شود.

فهرست منابع

- آقایوسفی، علیرضا؛ اورکی، محمد؛ محمدی قره قوزلو، رقیه (۱۳۹۴)، رابطه سیستم‌های مغزی بازداری و فعال‌سازی رفتاری با سبک‌های تصمیم‌گیری: نقش تعدیل‌کننده دست‌برتری، **فصل‌نامه عصب‌شناسی**، ۱(۲): ۱۷-۳۱.
- امیری، سهراب؛ سپهریان‌آذر، فیروزه (۱۳۹۶)، ارزیابی بهزیستی روان‌شناختی براساس سیستم‌های مغزی - رفتاری، سبک‌های عاطفی و راهبرد تنظیم هیجان: با نگاه به نقش جنسیت، **مجله پژوهش سلامت**، ۲(۳): ۱۵۶-۱۴۹.
- امینی، امین؛ شیروانی، حسین؛ بازگیر، بهزاد (۱۳۹۹)، مقایسه کیفیت خواب بازنشستگان نیروهای نظامی فعال و غیرفعال و ارتباط آن با سلامت روان، **طب نظامی**، ۲(۳): ۲۶۳-۲۵۲.
- پورمحمدرضاتجربیشی، معصومه؛ میرزمانی‌بافقی، سیده‌حمود (۱۳۹۲)، ارتباط بین فعالیت سیستم‌های مغزی - رفتاری، حمایت اجتماعی و افسردگی، **فصل‌نامه علمی - پژوهشی رفاه اجتماعی**، ۷(۷): ۲۲۳-۲۳.
- چمنی قلندری، رسول و همکاران (۱۳۹۸)، اثربخشی آموزش واقعیت درمانی بر بهزیستی روان‌شناختی و شادکامی سربازان یک مرکز نظامی در تهران، **پرستار و پزشک در رزم**، ۷(۲۲): ۴۱-۴۶.
- حاتمی، حمیدرضا (۱۳۹۶)، پیش‌بینی بهزیستی روان‌شناختی همسران نظامیان با تأکید بر باورهای فراشناختی و راهبردهای تنظیم هیجانی، **فصل‌نامه روان‌شناسی نظامی**، ۸(۳۰): ۳۷-۱۹.
- رحمانی (۱۳۹۶)، مقایسه پذیرش خود و کیفیت رابطه با مادر در نوجوانان دارای تعارض بالا و پایین، **مرکز رشد دانشگاه علامه طباطبائی**.
- فرنام، علی؛ حیدری، عزیزالله (۱۳۹۸)، رابطه خودکارآمدی و نظم‌جویی شناختی هیجان با بهزیستی روان‌شناختی کارکنان یک سازمان نظامی، **روان‌شناسی نظامی**، ۱۰(۳۸): ۵-۱۴.
- فراهانی (۱۳۹۱)، مقایسه بهزیستی روان‌شناختی و رضامندی زناشویی در گروهی از زنان بارور و نابارور شهر تبریز، **روان‌شناسی سلامت**، ۱(۱): ۱۷-۲۸.
- گودرز تله‌جردی، مجید؛ وحدانی‌نیا، ولی‌الله (۱۳۹۸)، بررسی ارتباط بین کیفیت زندگی و حمایت اجتماعی در جامعه بازنشستگان ارتش جمهوری اسلامی ایران، **علوم مراقبتی نظامی**، ۵(۴): ۲۷۲-۲۶۳.
- عبداللهی مجارشین، رضا (۱۳۸۵)، **رابطه سیستم‌های بازداری و فعال‌سازی با سوگیری حافظه ناآشکار در افراد افسرده**، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، تبریز، دانشگاه تبریز.
- محمدی، نورالله (۱۳۸۷)، ویژگی‌های روان‌سنجی مقیاس‌های سیستم بازداری و فعال‌سازی رفتار در دانشجویان دانشگاه شیراز، **دوماه‌نامه علمی - پژوهشی دانشگاه شاهد**، ۱۵(۸): ۵۶-۴۹.

منیرپور، نادر؛ عطاری، بهناز؛ ضرغام حاجبی، مجید (۱۳۹۸)، تبیین بخشش در سالمندان از طریق قدردانی، شادکامی و پذیرش خود با نقش میانجی توان‌مندی خود، فرهنگ مشاوره و روان‌درمانی، ۳۹ (۱۰): ۱۲۳-۱۵۶.

- Carver, CS. White, TL. (1994) Behavioral inhibition, behavioral activation and affective responses to impending reward and punishment: The BIS/BAS scales. **Journal of Personality and Social psychology**, 67(5):319-333.
- Devereaux R. (2016). **The Ultimate Love-Affair: Unconditional Self-Acceptance and Love**. US: Balboa Press.
- Jensen, M. P., Ehde, D. M., & Day, M. A. (2016). The behavioral activation and inhibition systems: implications for understanding and treating chronic pain. **The Journal of Pain**, 17(5), 529-e1.
- Serrano-Ibáñez, E. R. (2018). Behavioral inhibition and activation systems, and emotional regulation in individuals with chronic musculoskeletal pain. **Frontiers in Psychiatry**, 394.
- Smit EE, Nolen-Hoeksema S, Fredrickson B, Loftus G. (2002). Atkinson and Hilgard's introduction to psychology. 14th ed. New York: Wadsworth Publ.
- Storm, J. F., Boly, M., Casali, A. G., Massimini, M., Olcese, U., Pennartz, C. M., & Wilke, M. (2017). Consciousness regained: disentangling mechanisms, brain systems, and behavioral responses. **Journal of Neuroscience**, 37(45), 10882-10893.
- Vasile C. (2013). An Evaluation of Self-acceptance in Adults. **Science Direct**, 78: 605-609.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی